

plaatsen verwarren. Indien waarlijk een „schoon enthousiasme“ vroeger riep om belijdenis, nieuwe, breedere belijdenis, en de stem van dr. Kuyper zich mengde in het koor van die roepers, nu, dan kan iedereen nog nalezen, dat in elk geval hun roep tot de kerken vermaningen van gelijk vertoog gericht, soms nog wel min of meer lyrisch gezongen heeft, als ook uit de door U, dr. Ubbink, in prof. Hepp's hand geziene pen indertijd geschreven heeft in de inleiding van de ter synode aangeboden „Proeve“ van zijn hand. Waarom moet nu bij den een (dr. Kuyper) „schoon enthousiasme“ heeten, of in beeldspraak gesproken, een der Reformatie toegewezen dom van „Utrecht“, wat bij den ander (prof. Hepp) een leelijk-wriemelend verwijt heet, opgekomen uit een onzalig kerkbegrip, een nog in kettersche walmen rijzende dom van „Keulen“? Als een „schoon enthousiasme“ in Utrecht geroepen heeft, onder voorang en voorzang van dr. Kuyper, nu, dan kan veilig gezegd worden, zonder iemand te beschadigen, dat de inleiding van de door U, dr. Ubbink, aan prof. Hepp toegewezen Proeve slechts heeft meegesongen in hetzelfde koor. Al zou de stijl van dr. Kuyper het anders hebben gezegd, dan „prof. Hepp“ het deed, toch zou eerstgenoemde zijn handtekening hebben kunnen plaatsen onder de in proza (en er moet meer proza komen, ook in de boeken van dr. Ubbink), — onder de in proza gestelde vermaningen van de proeve-Hepp, toen deze vermaningen de kerk zochten te brengen tot wat zij als haar actuele daad van bekeering wees. Want als men vraagt, „wat in dezen werkelijkheid is, wat in dezen de waarheid is“, dan is in elk geval dit te antwoorden: Utrecht heet daar boven in de hoogte alleen maar Utrecht, en Keulen alleen maar Keulen. Men moet niet zoo gaan „zweven“; historie-belichting kan men alleen dan uit eenigszins apokalyptische hoogten ondernemen, als men trouw blijft aan de kroniek-secuur vermelde feiten, en zorgvuldig gestudeerd heeft over de brugjes, en de vlondertjes, en de groote verbindingswegen, die de verbanden leggen en de verbonden mogelijk maken daar in de vlakke, waar de menschen wonen: prof. Hepp, en dr. Ubbink, en de schrijver van dit jongste boek, en prof. Brouwer en prof. Ridderbos, en wij allemaal. Zoo is het in den bijbel ook: het zelfde kerstbericht is er in Openbaring XII (apokalyptisch, geen „Utrecht“ of „Keulen“ meer te zien), en in Lucas II (kroniek, feit, geografie, „Utrecht“ en „Keulen“, ieder stadje duidelijk te zien). Trouwens, de profeten-zieners zijn in den bijbel de naaste vrienden van de kroniekschrijvers; de één kan den ander om zijns levens wil niet missen. En zoo hebben wij tegen dr. Ubbink's historisch overzicht een groot bezwaar alweer. De lyrische toon van den blijbaar goedwillenden man verdraagt zich niet met de feiten, die anderen, ja zelfs die de schrijver zelf weet te verhalen, of zou moeten verhalen. Men moet hier niet al te gauw oden wijden aan die „hoogte“, waar de „majesteit Gods“ ons zoo heerlijk hoog laat zweven boven Utrecht en Keulen, en waar alle plattegronden en kaarten weg-waaien uit de hand van de reizigers naar de stratosfeer. Want Gods majesteit en waarheid leert juist de onderscheidingen in de laagte; en niemand wordt in de concrete situatie hier onder de wriemelende haar willige dienaar of haar betrouwbare getuige, tenzij hij heel secuur leert onderscheiden: dit is „Utrecht“, dat is „Keulen“... Beeldspraak is gevaarlijk; want zij is zoo vaak de nette verpakking van wat opium is voor het volk.

En ik zou — want ik hoor iemand al weer zeuren over een wellustig uitpluizen van een woord — ik zou, zeg ik, over deze zaak niet spreken, als ik niet vast overtuigd was, dat in dat ééne zinnetje over Utrecht en Keulen, die uit het gezicht verdwijnen, niet een onwillekeurige typeering van het boek door den schrijver zelf gegeven was. Zulke zinnetjes verklaren, waarom ik verleden week — om iemands gesprekstoon te volgen — zoo „zachttens“ kon „handelen met den jongeling“ (immers, dr. Ubbink's bestrijding is niet die van een enkelen elders gesignaleerden bondleider, die tactisch zijn „platte vlakken“ verkent, waarover hij overigens even lyrisch, maar dan methodisch, wraak zingen kan als dr. Ubbink); zij bewijzen alweer, dat de auteur van dit boek onder de critici van Assen iemand is van eigen stempel. En zulke zinnetjes verklaren tevens, hoe het komt, dat het in dit artikel aangewezen gebrek niet alleen een objectieve beoordeling van onze jongste geschiedenis bij dezen historieschrijver onmogelijk maakt, maar ook de hierna volgende „Proeve“ laat geboren worden in zulk een „Ort“, waar ik niet graag een letter op papier zou zetten, welke dan niet als gedicht, maar als waarheids-verkondiging zou willen aangedien worden. Als ik de „ontzorende“ Goddelijke majesteit ook maar een oogenblik daar zag, waar ik „geen dom van Utrecht of Keulen meer zie“, dan zou ik een streep moeten halen door mijn gereformeerde belijdenis, dan zou ik ELKE confessie (tot de XII artikelen toe) als prutswork, als wriemelend woordgeprevel, als vrucht van kerkelijke, laag-bij-den-grondsche regeer-kunst en studeerkamerwijsheid, moeten afwijzen; dan zou ik geen woord meer te

zeggen hebben tegen de Zwitsersche theologie, en ik zou dadelijk uit die enkele collegezalen wegloopen, waar nog een eenzaam mensch, die den moed heeft te werken voor later, bezig is, voor een enkelen trouwen luisteraar te betoogen, dat ze tegenwoordig niet goed meer weten, wat het verschil is tuschen een aesthetische en christelijk-prophetische rede. Al schrijven ze dan ook dikke boeken (en af en toe ook wel het slagveld in welkome walmen leggende krantartikelen) over den „Ort“ van zulke profetisch-christelijke en aesthetische rede...

Heusch, „ZICH AFVRAGEN“, onverschillig wat, en dan verder „zich afvragen wat iets is“, en dan nog wel, wat „NAAR DE SCHRIFT iets is“ en dan last not least, wat naar de Schrift de KERK is (dit wil immers dr. Ubbink om zich vrij te maken van de methode van het denken van prof. Hepp, en om Proeve te stellen tegenover Proeve), dat KAN men alleen laag bij den grond, en zoolang men de kilometers tusschen „Utrecht“ en „Keulen“ zorgvuldig heeft geteld. God is nu eenmaal één, en de dienst van God ook, en het werk, dat men voor Hem doet, al evenzeer. En daarom gaat het niet aan, zomaar op te varen in een onwezenlijke hoogte, om daar, jenseits van de wereld, waar men moeizaam de onderscheidingen leert, zich deze dingen „af te vragen“. God heeft „vragen“ nu eenmaal geboden aan de wet van het vragen; artikel één van die wet luidt, dat men, zoolang men nog aan het vragen toe is, op den beganen grond moet blijven. Hier Utrecht, daar Keulen; hier prof. Hepp, daar dr. Ubbink, hier Proeve I, daar Proeve II.

En omdat dr. Ubbink met al zijn wysgeerige literatuur-kennis me iemand toeschijnt — ik móet dit nu wel zeggen, — die op dit punt het niet met artikel één van bovenbedoelde wet eens is (wijl hij waarschijnlijk door de structuur van zijn geest er zoo niet „in“ kan „komen“, dat hier een gereformeerd oer-principe mee gemoeid is), daarom is zijn historie-beschrijving eigenlijk a priori gedoemd tot mistukking. Immers, het terrein „verkennen“ is niet ieders werk. God heeft het werk wel niet gedeeld, maar de werkers zijn nu eenmaal niet allen van gelijken aanleg. En „verkennen“ is dr. Ubbink's aanleg niet; hij wil te haastig de hoogte in, en legt zoo onder zijn Proeve een onjuiste basis.

Indien onze kerkelijke en journalistieke sfeer niet zoo vergiftigd was, en b.v. professoren in ethische bladen het zich een eere rekenen zouden, ALTIJD professoraal te zijn, en dus ALTIJD nuchter, zakelijk, scherp-omlijnd te denken, dan zouden ze niet zoo haastig reppen van „nieuwe BANEN“, en zich ook eens den plicht voorhouden, de sfeer rondom Assen niet te bederven door rookwalmen te helpen blazen. Men kan, behalve door in de hoogte te stijgen, ook gemakkelijk uit de breedte van de „platte vlakken“ onzer samenleving (samen—II) het ontdekken van Utrecht, Assen, Keulen verhinderen. Door n.l. critiek op Assen welkom te heeten, ook al is ze niet door-dacht, ook al is men hoogleeraar, ook al is men in de pers opgetreden met eigen eeden voor God en voor de menschen. Indien dr. Ubbink min of meer droomend door de kerk-leden en kerk-gelederen heengegaan is, is dat te verstaan, niet ieder is gelijk. Maar indien zij, die hun beroep maken van waken en wakken, professoren, redacteuren, dan maar dadelijk applaudeeren, omdat het nu eenmaal te pas komt in hun anti-gereformeerde actie, dan word ik wat bang. En dan moet men soms wel dingen zeggen terwille van de toeziende schare, die men liever niet zei, als het niet noodig was.

¹⁾ Dit vooropstellen van één der onderteekenaars lijkt me niet gewenscht, doch blijft verder zonder nadere bespreking voor rekening van dr. Ubbink.

Nog eens: de vlucht uit het concrete.

In aansluiting aan wat ik vóór veertien dagen schreef in verband met de recensie, die De Wekker (chr. geref.) had gegeven van ds. Gerritsma's catechisatieboekje, schrijft mij een collega (niet de auteur, dat de recensent in De Wekker niet volledig heeft geciteerd (wat wel eens meer gebeurt). Volgens mijn correspondent (ik zelf heb het boekje niet ontvangen) schreef ds. Gerritsma:

De uitvoering van den Raad des vredes zien we in het genadeverbond. Het genadeverbond is een verbintenis Gods met den Heere Christus en in Hem met de geloovigen, waarbij etc. (bl. 43)..... Deze verbintenis heet genadeverbond, omdat God zich ook hier weer in Christus met den mensch in gemeenschap stelt en een verbintenis met hem maakt. Het hoofd van dit verbond, met wien het is gesloten, is de 2e Adam: Christus. Wel kan ook gezegd worden, dat het genadeverbond is opgericht met Abraham en de geloovigen, maar dan moeten we dit steeds zoo verstaan, dat we achter Abraham den Heere Christus zien.

Ik dank den collega zeer voor zijn opmerking, en herhaal, dat ik weiger te gelooven, dat zoo iets niet ongestraft in de chr. geref. kerk kon gezegd en gepredikt en geschreven en gehandhaafd worden.

K. S.

Over christelijk-gereformeerde scholen.

Onder „Persschouw“ liet ik enkele stemmen hooren over de poging, die van chr. geref. zijde ondernomen wordt, om ook al op schoolgebied het

„handen geven over de kerkmuren heen“ te staken; of, om het zonder gevaarlijke termen te zeggen: de nog niet-verbroken samenwerking te breken, en op de ficties, waaraan de chr. geref. kerk haar bestaan ontleent, verder te bouwen.

In verband met wat ik onder Persschouw gaf, is in De Wekker gezegd, dat ik „reeds jaren geleden ons werk“ (bedoeld is het werk der vereeniging voor chr. geref. schoolonderwijs) „een eigen werk des duivels genoemd“ heb. Er stond nog meer (ook in het volgende nummer) dat ik nu maar laat rusten, omdat ik dat in particulier schrijven afleed.

Niet, om op dat citaat terug te komen, maar om weer eens uit zijn OORSPRONGEN te BELICH-TEN een actie, welke thans de volle aandacht heeft, kom ik op wat De Wekker bedoelt gaarne even terug.

In De Bazuin van 16 Juni 1923 citeerde ik letterlijk (och volgde De Wekker die gewoonte ook eens) een publicatie van de toen pas opgerichte zich althans versch aankondigende, vereeniging, bovenbedoeld. In deze publicatie werd — ze was officieel — de stichting der vereeniging en het afzonderlijk gaan staan in de schoolwereld aldus verdedigd:

„Wanneer onze kinderen op Christelijke scholen in strijd met onze eigen overtuiging een levensopvatting wordt voorgesteld, te ruim volgens het Woord Gods en onze belijdenis; wanneer hun geleerd wordt, dat ze bondskinderen zijn; die GEEN VERNIEUWING DES HARTEN NOODIG HEBBEN, wijl ze op grond hunner geboorte uit geloovige ouders en hun doop WEDERGEBOREN ZIJN; wanneer hen niet telkens de (n) eis der bekeering ook op de school wordt voorgehouden naar huld der Schriften, wijl ook zij der verdoemenis in Adam deelachtig zijn, dan komt dat misschien overeen met wat andersdenkende onderwijzers als hun belijdenis vaststellen en leeren, maar niet met wat wij voor onze kinderen wenschen; niet met wat wij, Christelijk Gereformeerden voor onzen God onze roeping achten.“

Hierop reageerde ik als volgt:

Daarom vraag ik bewijs, dat er scholen zijn, waar men den kinderen wijs maakt, wat hier staat. Zoolang dat bewijs ontbreekt beschouw ik dit stuk als laster en deze actie tot chr. geref. schoolbouw gaat in dat geval uit van een eigen werk des duivels of van armoedige spoken-zienarij, althans kerkelijk-pedagogische hallucinatie. Ik heb niet één der onderteekenaars van dit stuk meer dan eens het genoegen gehad een vergadering te houden van een schoolbond, dien ik als voorzitter dienen mocht. Ik heb hem nog nooit hooren klagen over de verdorvenheid van de onderwijzers, die de veronderstelde wedergeboorte in de zieljes druppelen, zeggende: mijn kind, je behoest niet bekeerd te worden, hoor, dat's maar gekheid!

Men ziet dus, dat ik het werk der vereeniging NIET eigen werk des duivels genoemd heb. Slechts heb ik gezegd: indien zij onware, niet te bewijzen, dingen zegt van de bestaande scholen, beschouw ik DAT als laster, en dan is er voortis een (ook chr. geref.) belijdenis, die „ALLERLEI“ liegen enz. definieert op de aangegeven wijze. Bovendien rekenende ik met de mogelijkheid, dat men „spoken zag“, (let op het woordje „of“), en dat men dus te goeder trouw was (waarmee dat het subject naar zijn bewust bedoelen van opzettelijk liegen niet beschuldigd werd).

Overigens heeft men na zooveel jaren aan ons christelijk volk het gevraagde bewijs nog niet voorgelegd; het spijt me, dat men thans nog niet voelt, het te moeten geven, of — deze nieuwe schouwing te moeten verhinderen, en de actie prijs te geven.

Het treft wel, dat juist in hetzelfde Bazuin-nummer een citaat gegeven werd, dat ik ook nu nog ter overweging aanbeveel aan hen, die meenen, dat „God“ in 1931 zoo al bezig is, de chr. geref. scholen „groot te maken“. ¹⁾ Ik bedoel, hetgeen prof. dr. H. H. Kuyper schrijft in Hamabdl, bl. 52:

„Elke gedachte, alsof alle gedoopte kinderen wedergeboren zijn, moet daarom als ongereformeerd worden afgewezen. Niet één gereformeerd heeft dat ooit geleerd en in onze kerken is er ook niemand, die dit leert of leeren wil. En wanneer, wat God genadiglijk verhoede, deze leer ooit in onze kerken zou binnendringen, zou „De Heraut“ de eerste zijn, om deze leere te bestrijden.“

Als er nu onderwijzers zijn, die aan de kinderen vertellen, wat de vereeniging, boven bedoeld, op school niet hooren wil (gelijk ik het ook niet zou willen hooren) laat men dan ter plaatse, waar het behoort, daarop wijzen, en dan eens, na aanschouwing van het resultaat, overwegen, of het De Heraut, en in het algemeen aan hen, die tot nu toe het chr. onderwijs hebben geleid, ernst is met uitspraken, gelijk prof. Kuyper hier er een deed: een uitspraak, waarin, naar ik meen, ieder kerkelijk-gereformeerde hem dadelijk wil volgen.

K. S.

Langzamerhand krijgt een instelling, die nog be-trekkelijk jong is, meer de belangstelling, die zij verdient: de Gereformeerde E(vangelisatie) O(nder) S(chippers), de G.E.O.S. Wie haar beteekenis zou willen leeren inzien, zou eigenlijk beter de uitnemend geschreven circulaire (die de hand van ds. F. C. Meyster verradt) kunnen lezen, welke bij

de oprie-
(als ik
hij aan
Maar ik
woord
G.E.O.S.
kundige
a. d. U
verblijf
Wie het
met een
eenigzins
zins ero
duizende
Rotterd
ons ou
wat th
gezamen
het oog
bate nie
tenlaude
G.E.O.S.
onze 2
oore, da
boot de
probeer
schipper
religie
lijkt me
van ou
darm
met het
werk n

Verzoe
Reorg
dat op l
als wo
doch: I

¹⁾ Want
of alle
scheurde
breken),
haar looz
alleen ma

LT

Bij d
boek, e
grootte
haar au
talen, o
zij houd
min of
riaal,
van ver
seerend,
menig
en plic
Kuyper-
gevoel o
We verl
en dat
behande
van het
de verte
het wo
zin, b.v.
Keeje
hier ons
Kuypers
van het
mij van
memore
dat de
accent
zij schij
dus blij
op een
rughoud
doet zij
woorden
aldus to
penvoer
melodie
partijte
weer in
riërend
midden
onderge
stemmig
van doo
kleur.
We z
eigen in
indien z
nen ond
geslacht
op dit p